»SEM GLASBENIK, SEM IZ SLOVENIJE«
(Ne)sprejetost romske glasbene skupine Langa v slovenskem nacionalnem glasbenem prostoru

Izvirni znanstveni članek | 1. 01
Datum prejema 10. 1. 2026

Izvleček: Avtorica se v prispevku osredinja na delovanje glasbene skupine Langa in njihovo izkušnjo prehoda iz sfere *etno ciganske glasbe* v druge oblike popularne glasbe, pri čemer pozornost namenja tudi njihovemu nastopu na izboru slovenske popevke za pesem Evrovizije (Ema). Obravnava različne odzive na njihov nastop ter razkriva različne oblike drugačenja romskih glasbenikov, predvsem pa analizira načine, na katere člani skupine Langa z glasbenim (po)ustvarjanjem tematizirajo lastno izključenost, stereotipiziranje in esencializacijo. Pokaže tudi, kako glasbeniki s žanrsko transformacijo glasbenega repertoarja in z izpostavljanjem raznolikih identitet poskušajo izboljšati svoj položaj na slovenski glasbeni sceni.

Ključne besede: romski glasbeniki v Sloveniji, diskriminacija romskih glasbenikov, etno ciganska glasba, Ema in romski glasbeniki, glasbena skupina Langa

Abstract: This article analyses the musicianship of the Romani music band Langa and their crossover from ethno-gypsy music to other styles of pop music, focusing on the band's performance in the selection of Slovenia's entry for the Eurovision Song Contest (EMA). It examines various reactions to their performance and reveals ways of othering Romani musicians, next to studying how the Langa musicians address the exclusion, stereotyping, and essentialisation using means of music and music-making. It demonstrates how musicians, by engaging in music crossovers and emphasizing various aspects of their identity, try to improve their status on the Slovenian music scene.

Keywords: Romani musicians in Slovenia, discrimination against Roma musicians, ethno-gipsy music, EMA and Romani musicians, music band Langa

Uvod

V članku analiziram glasbeno delo skupine Langa, pri čemer se osredinjam zlasti na nekaj ključnih dogodkov, ki so zaznamovali kariero skupine. V ospredju je nastop skupine na Emi leta 2009 ter niz kasnejših dogodkov, ki so vplivali na njihovo karierno pot. Ob tem ponudim vpogled v položaj romskih glasbenikov, ki v kontekstu drugačenja in diskriminacije nimajo enakega dostopa do nagrad, prestiža, statusa ali privilegijev (Coates 2008: 211–212), ter analiziram njihove odzive na različne oblike izključevanja in marginaliziranje. Članek je študija primera z ozkim fokusom na ključno obdobje v razvoju skupine, hkrati pa prek tega primera odpiram širša vprašanja o položaju romskih glasbenikov na slovenski popularnoglasbeni sceni.

Prispevek se metodološko naslanja na glasbeno analizo (ter tudi analizo besedil) posnetkov skladb skupine Langa, ki se nahajajo predvsem na kanalu YouTube in na arhivskih straneh RTV Slovenija.[1] Vključuje tudi prebiranje in analizo določenih spletnih vsebin (člankov, komentarjev in novic, ki se nanašajo na udeležbo skupine na Emi) ter pravilnikov RTV Slovenije o Emi, zlasti tistega iz leta 2009 (Pravilnik 2008),[2] ko so nastop in z njim povezani dogodki spodbudili raznolike reakcije vpletenih in odzive občinstva. Pri analizi sem se osredotočila na spletne komentarje na moderiranih spletnih klepetalnicah slovenskih medijev RTV Slovenija in 24ur.com v obdobju med 2. in 5. februarjem 2009, ki so se neposredno navezovali na nastop skupine Langa na Emi.

Pomemben del raziskave sloni na terenskem raziskovanju, ki je bilo opravljeno večinoma med letoma 2023 in 2025 v Prekmurju in Ljubljani. Pogovarjala sem se z desetimi romskimi in neromskimi glasbeniki in glasbenico iz Prekmurja, pa tudi s štirimi posamezniki, ki so kot soorganizatorji, sodelavci ali poznavalci vpeti v kulturne dogodke in prireditve, pri katerih sodelujejo Romi. Del gradiva, ki je vključen v pričujoči članek, izhaja iz pogovorov z Mišem Kontrecem, vidnejšim članom skupine Langa. Skupina izhaja iz kraja Pušča v okolici Murske Sobote v Prekmurju, in oddaljenost Prekmurja od Ljubljane, ki je glavno mesto in radiotelevizijsko središče, je ključnega pomena tudi za samo razumevanje odnosov med glasbeniki in odločevalci na Emi, saj so ti odnosi vpeti v siceršnja razmerja med centrom in periferijo, kar bo izpostavljeno tudi v nadaljevanju.

1 Ker gre za glasbene primere iz leta 2009, je primer analiziran na podlagi arhiviranih posnetkov, in ne ob neposrednem spremljanju glasbenih dogodkov.

2 Skupina Langa je nastopila na Emi v letih 2008, 2009 in 2010.

* Alma Bejtullahu, doktorica humanističnih znanosti in magistrica sistematične muzikologije, asistentka raziskovalka, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za muzikologijo; alma.bejtullahu@ff.uni-lj.si

Prispevek se osredotoča na perspektivo članov skupine Langa in njihovo razumevanje dogodkov. Izkušnje članov skupine in njenega vodje kažejo, kako procesi izključevanja, stereotipiziranja in esencializiranja konstruirajo Drugega ter kako posameznike in skupnosti, v katerih se ta Drugi utelesi, izpostavljajo različnim oblikam neenake obravnave (Coates 2002). Takšni procesi utrjujejo meje med sprejemljivim in nesprejemljivim ter reproducirajo obstoječa razmerja moči (Hall 1997). V članku izhajam iz razumevanja identitete kot relacijske in situacijske kategorije, ki se oblikuje v interakcijah z drugimi (Barth 1998; Bauman 1999; Medica 2009). Takšno razumevanje omogoča analizo načinov, na katere romski glasbeniki kot pripadniki manjšine oblikujejo in izražajo identitete v odnosu do predstav, pričakovanj in stereotipov večinske družbe.

Glasbeniki skupine Langa ustvarjajo v različnih glasbenih žanrih ter se ob institucionalnem in družbenem zavračanju soočajo z vprašanjem lastnega položaja v odnosu do večinske družbe. Takšne izkušnje je mogoče osvetliti s konceptom dvojne zavesti, ki ga je razvil Du Bois (Gilroy 1993). Ta opozarja na položaj manjšin, ki same sebe pogosto dojemajo tudi skozi pogled prevladujoče družbe. Podobno napetost opisuje teorija dvojne vezi, ki jo je Bateson (2000) razvil za pojasnjevanje situacij, v katerih posameznik prejema medsebojno izključujoča si sporočila. V slovenskem manjšinskem kontekstu je bila omenjena teorija uporabljena za opis položaja, ko je posamezniku obenem sporočano, da je del skupnosti in da vanjo zaradi svoje drugačnosti ne sodi (Medica in Mandarić 2019). Takšne procese je mogoče razumeti tudi skozi koncept belosti kot družbenega konstrukta. Ta opozarja na načine, na katere se belost vzpostavlja kot norma, medtem ko so tisti, ki od nje odstopajo, umeščeni na njen rob (McIntosh 1988; Hooks 1992; Gilroy 1993). V tem smislu se lahko tudi Romi v Sloveniji znajdejo v položaju, v katerem so izpostavljeni marginalizaciji in diskriminaciji (Janko Spreizer 2017). Članek preučuje odzive romskih glasbenikov na tovrstno drugačenje, in sicer skozi vidik spoprijemanja s pomočjo glasbene ustvarjalnosti. Umetniška ustvarjalnost je namreč lahko del strategije spoprijemanja s psihološko stresnimi situacijami (Lazarus in Folkman 1984).

V prvem delu članka predstavljam skupino Langa in njihovo glasbeno pot v smislu žanrske usmeritve. V nadaljevanju se osredinjam na njihov nastop na Emi 2009, ko je skupina prejela veliko število glasov publike, a nobene točke s strani žirije, ter ni bila izbrana za predstavnico na Evroviziji. Ta del besedila odpira vprašanje družbene percepcije skupine. Nato analiziram odzive na dogajanje po Emi, predvsem spletne in medijske komentarje, v katerih se pokažejo specifične oblike diskriminacije, stereotipizacije in drugačenja romskih glasbenikov. V naslednjem delu obravnavam glasbeni odgovor skupine na te procese, zlasti skladbo Sunac, ki jo razumem kot parodičen in ustvarjalen odziv na izključevanje. V sklepu pa se osredinim na širše vprašanje identitetnih prepletov, žanrskih prilagajanj in glasbenoslogovnih usmeritev glasbenikov Lange v obdobju po Emi.

Romski glasbeniki med neromsko in romsko glasbo: predstavitev skupine Langa

Zametki skupine Langa segajo v drugo polovico 1990-ih let, ko sta brata Mišo in Jože Kontrec kot najstnika začela igrati v duetu. Brata sta odraščala v romski vasi oziroma naselju Pušča tik ob Murski Soboti.[3] Naselje in okolica Murske Sobote sta že dolgo, morda že kar od ustanovitve Pušče leta 1911, povezana z romskimi glasbeniki (Kuzmič b. n. l.; Janko Spreizer 1999).[4]

V času aktivnega delovanja v skupini sta jedro zasedbe sestavljala brata Kontrec. Langa je sicer delovala v ožji (poleg bratov Kontrec tudi harmonikar Štefan Horvat Piči) in v širši sestavi. V slednji, ki se je razvila pozneje, so sodelovali tudi neromski glasbeniki, med drugimi saksofonist Vasko Atanasovski, kitarist Marjan Ornik in bobnar Miran Celec. Trajalo je nekaj let, da se je skupina razvila in postala prepoznavna po svojih nastopih. Njihova prva kaseta je izšla leta 1999, pozneje so izdajali zgoščenke v sodelovanju z založbo Dallas. Izvajali so pesmi v slovenščini, prekmurskem narečju ali romščini, pri čemer je bil avtor glasbe in besedil pogosto Mišo Kontrec, besedila pa sta med drugim prispevala tudi Feri Lainšček[5] in Jožek Horvat Muc.[6] Zadnji album v tej zasedbi so izdali leta 2009. Pozneje sta brata razvila vsak svojo samostojno glasbeno pot – Jože je nadaljeval s skupino Langa v drugačni zasedbi, Mišo pa se je odločil za samostojno avtorsko pot.[7]

Kot je pojasnil Mišo Kontrec, je skupina izvajala etno cigansko glasbo oziroma cigansko etno glasbo (ECG).[8] Ta izraz so glasbeniki Lange uporabljali na podlagi dogovora, njihov slog pa je zaradi specifične zasedbe inštrumentov – violina, harmonika, kontrabas, kitara, saksofon/klarinet in različna tolkala – prepoznaven po raznolikem tempu in zvočnosti (več o ECG v nadaljevanju). Kontrec v tem kontekstu uporablja pridevnik »ciganski«, saj, kot pravi, »*raje*

3 Po podatkih Statističnega urada RS je imela Pušča leta 2025 530 prebivalcev (Statistični urad Republike Slovenije b. n. l.).

4 Podobno ugotavlja tudi Horvat–Muc v svoji monografiji *Romski muzikanti v Prekmurju*, kjer poimensko navaja 23 glasbenikov (vseh generacij) iz Pušče (Horvat–Muc 2024), pa tudi sama sem med raziskovalnim terenskim delom spoznala številne glasbenike iz tega naselja.

5 Feri Lainšček je uveljavljen slovenski pisatelj, avtor besedil nekaterih zelo odmevnih romskih pesmi ter romana *Namesto koga roža cveti*, ki govori o življenju romskih mladostnikov.

6 Jožek Horvat–Muc je predsednik Sveta romske skupnosti, društva Romani union in Inštituta za romološke študije. Podpira številne glasbene projekte in piše besedila za romske pesmi.

7 Ta različica Lange oz. Langa 2 vključuje Jožetovega sina Miša Kontreca ml. Obstaja tudi Mlada Langa, ki jo sestavljajo mlajše generacije Kontrecev.

8 Gre za emsko poimenovanje, ki ga v nadaljevanju besedila uporabljam tudi sama. O tem poimenovanju je Kontrec spregovoril tudi v intervjuju v *Muski* (Juvančič 2005).

rečem Cigani, ker to ni nič slabšalnega«. Obenem zatrjuje, da so izvajali tudi prekmursko glasbo, in pravi, da razliko vidi v zmernejšem tempu in uporabi drugačnih glasbil.

V svoji najuspešnejši fazi, v prvem desetletju novega tisočletja, je Langa postajala čedalje bolj prepoznavna zaradi svojega načina izvajanja ECG. Pri tem je treba upoštevati tudi nekatere ugodne okoliščine, ki so prispevale k njihovi boljši prepoznavnosti. Prva se nanaša na družbeno angažiranost prekmurskih romskih organizacij, ki so še pred sistemskimi rešitvami, ki jih je prinesla zakonodaja, na marsikaterem področju orale ledino pri uresničevanju kulturnih in drugih pravic Romov v Sloveniji.[9] Vse bolj so si prizadevale za kulturno opolnomočenje tamkajšnjih Romov, zlasti romskih glasbenikov. S podporo romskega društva Romani union Murska Sobota je izšla tudi prva kaseta Lange (Horvat–Muc 2024: 60), kot že omenjeno, pa je predsednik društva Horvat večkrat pisal besedila in celo poimenoval skupino po romski besedi za plamen (Horvat–Muc 2024: 104–105).

Druga okoliščina zadeva tedanje glasbene trende na področju mednarodne popularne glasbe, v sklopu katere je balkanska romska glasba doživljala vzpon. Razvijala se je v različnih smereh, njeno zvočnost pa so vključevali v svojo glasbeno produkcijo tudi prepoznavni neromski glasbeniki, med drugim Goran Bregović in DJ Shantel (Silverman 2014, 2015).

Kar zadeva žanrsko ozadje, je treba poudariti, da sta brata že na začetku skupnega muziciranja, kot zelo mlada, igrala neromsko glasbo: Kontrec je poudaril, da njegovi prvi stiki z glasbo niso bili povezani zgolj z romskimi pesmimi, temveč predvsem s popularno glasbo. Po njegovih besedah starejši niso videli zanesljivega vira zaslužka v izvajanju izključno romske glasbe:

> *Kot se spominjam, so nam že predniki rekli: ›Joj, kaj boste igrali cigansko glasbo, s tem ne boste mogli preživeti.‹ Ker je tako majhen krog ljudi pri nas v Sloveniji [...]. Tako se potem nikoli nismo niti posvečali temu ali da bi več truda vložili.* (Kontrec 2024)

V tem se ne razlikuje od drugih romskih glasbenikov in glasbenic v Prekmurju, ki so prav tako izvajali različne glasbene zvrsti.

Nekatere raziskave takšno slogovno raznovrstnost povezujejo z zahtevami glasbenega trga in prilagajanjem medetničnim razmerjem (Pettan 2002). V slovenskem kontekstu pa jo je smiselno razumeti tudi v povezavi z glasbenimi trendi in generacijskimi glasbenimi okusi. Večina sodelujočih romskih glasbenikov in glasbenic, rojenih večinoma v osemdesetih letih 20. stoletja, je namreč poudarila, da so že v mladosti spremljali glasbo, ki je bila v tistem obdobju priljubljena v Sloveniji in širše, ter oblikovali glasbene preference podobno kot njihovi vrstniki. V tem smislu je Mišo Kontrec pojasnil, da »*na začetku [...] kar nekaj let nismo igrali ciganske glasbe [...] vedno smo igrali pop glasbo, slovenske, hrvaške*« (Kontrec 2024).[10]

V primeru Lange je razlikovanje med glasbenim ustvarjanjem v prej omenjeni popularni glasbi in ECG pomenljivo. Skupina je izvajala različen repertoar glede na to, ali je igrala širša ali ožja zasedba. Kontrec je pojasnil: »*Trije smo igrali na abrahamih in porokah, šest pa nas je igralo strogo etno cigansko glasbo, pa tudi prekmursko. Zmenili smo se, da se bomo tega držali in da te črte ne prestopimo*« (Kontrec 2024). Publika naj bi bila tista, ki je spodbudila skupino, da se je podala v izvajanje ECG – da bi poskusili, kot se spominja sogovornik, »*zaigrati kakšno našo. Seveda, tradicionalno, Djelem, djelem, ki jo vsi poznajo. Prav tako smo tu pa tam dobili tudi kakšne pripombe ali očitke, zakaj ne igramo naše glasbe: ›To, kar je vaše, fantje‹* (Kontrec 2024).

Sočasno se je spreminjala tudi inštrumentalna zasedba skupine. Vključevala je violino, harmoniko, kontrabas, skupina je začela uporabljati tudi več tolkal (poleg bobnov tudi tarabuko oz. darbuko), s čimer naj bi glasba pridobila večji poudarek na ritmu in gradaciji tempa. Občasno so vključevali tudi trobila, ki so sicer netipična za prekmursko glasbo in so posledica vpliva balkanske romske glasbe. Takšna zasedba je Kontrecu kot skladatelju omogočila, da se usmeri v stilsko kombinacijo različnih glasbenih vplivov in žanrov, s čimer se je oddaljil od ohranjanja glasbe, ki jo sam imenuje »klasična romska glasba«. Langa in njeni glasbeniki torej niso oblikovali repertoarja, katerega namen bi bila reprezentacija »zamišljene« romske glasbe ali družbeno angažirano izražanje romske identitete.

Glasbena odločitev o zasedbi se je izkazala za uspešen karierni pristop, saj jih je občinstvo dobro sprejelo. Tako je Kontrec obdobje po preboju skupine Langa opisal z besedami, da je »*vse skupaj naenkrat samo eksplodiralo v dobrem pomenu*« (Kontrec 2024). Kljub prepletanju različnih glasbenih slogov so Neromi njihov način izvajanja prepoznavali kot romski, skladbe pa povezovali s predstavami in pričakovanji o romski glasbi. Na »energijo« in prepoznavnost Lange je opozoril tudi glasbeni novinar Zdenko Matoz, ki jo je – v obdobju izbora EMA – označil za »strastno zasedbo«, oddaljeno od siceršnje »anemičnosti« glasbe, značilne za tovrstne izbore (Matoz 2009).

Mišo Kontrec se je spominjal zlatega obdobja skupine z besedami: »*Kot Langa [smo] v Sloveniji imeli precej koncertov z etno cigansko glasbo. Po mojem smo bili ob pravem času na pravem mestu*« (Kontrec 2024). Brata Kontrec sta v tistem obdobju sodelovala z različnimi romskimi in nerom-

9 Zakon o romski skupnosti je bil sprejet leta 2007 kot prvi formalnopravni okvir, ki ureja položaj Romov v državi (ZRomS-1). Šele na podlagi tega zakona so bile uveljavljene nekatere druge ureditve, ki so vplivale tudi na državno financiranje projektov na področju kulture.

10 Izjavo kontekstualiziram v smislu opuščanja romskega glasbenega izročila, o čemer je Kontrec tudi v intervjuju leta 2005 omenil izginjanje romske glasbe, in sicer v kontekstu intenzivne urbanizacije Romov na Pušči (Juvančič 2005).

skimi glasbeniki, zato se je sestava skupine spreminjala in je vključevala različne instrumente, med drugim tudi mandolino, oprekelj, saksofon in klarinet. Njihov akustični izraz je dopolnjevala izrazita odrska prezenca. Kot se spominja eden od slovenskih glasbenikov, je skupina s stopnjevanjem dinamike in tempa ustvarjala vtis »ciganskega temperamenta«, koncerti pa so se pogosto končali z atraktivnim nastopom Jožeta na kontrabasu. Ob tem je izpostavil tudi izrazito profesionalno delovanje skupine (Kontrec 2025).

Njihov repertoar ECG je vključeval avtorske pesmi, ki jih je večinoma napisal Mišo Kontrec. Nekatera besedila so bila v romščini, nastala izpod peresa Miše Kontreca ali Draga Horvata. Pesmi v romskem jeziku so bile dobro sprejete tudi pri poslušalcih, ki so bili večinoma Neromi. Besedila v slovenščini so nastala izpod peresa Roka Vilčnika ter Ferija Lainščka. Langa je torej vrsto let izvajala ECG, a tudi druge zvrsti. Kot poudarja Mišo Kontrec, je bila žanrska raznovrstnost predvsem poslovna odločitev oziroma odgovor na potrebe glasbenega trga in publike.

Langa na Emi: Med popularizacijo in diskriminacijo

Na vrhuncu priljubljenosti so se v Langi odločili razviti nov pristop in v ECG dodati bistveno več elementov pop glasbe. S takšno glasbeno usmeritvijo so tekmovali na Emi, in sicer tri leta zapored: leta 2008 s pesmijo Za svobodo divjega srca, leta 2009 s pesmijo Zaigraj muzikant ter leta 2010 s pesmijo Roko mi daj. Njihova udeležba na tekmovanju leta 2009 je pripeljala do sosledja dogodkov, ki jih obravnavam v tem poglavju, ob tem pa tematiziram zlasti nesorazmerje med glasovi publike in točkovanjem žirije. Ob tem analiziram različne oblike diskriminacije, ki so se pokazale v nekaterih odzivih na nastop skupine, in njihovo nezadovoljstvo pri (zanje) presenetljivo povprečni uvrstitvi na tem tekmovanju.

V primerjavi s samostojnimi nastopi je sodelovanje na javni, nacionalni in tekmovalni Emi skupini prineslo nove vidike glasbene ustvarjalnosti, saj so uspeli nagovoriti tudi publiko in glasbeno produkcijo zunaj sfere etno glasbe. Preobrat se je pokazal tudi v načinu komuniciranja s publiko. Langa se je namreč od koncertnega nastopa, ki je temeljil na neposrednem stiku s poslušalci, preusmerila k tekmovalnemu formatu, v katerem glasbeniki nastopajo drug ob drugem oziroma drug proti drugemu, hkrati pa dosežejo širši in raznovrstnejši krog poslušalcev.

Skladbo Zaigraj muzikant[11] skladatelja Matjaža Vlašiča in tekstopiske Urše Vlašič sta leta 2009 izvedli skupina Langa (oziroma brata Kontrec) in Manca Špik.[12] Pesem, katere besedilo tematizira ljubezen, prinaša dve glasbeni »vzdušji« – prvi del pesmi je umirjena balada, ki jo uvodoma poje Manca Špik (Uaum 2014), drugi del, refren, ko se v izvedbo vključita brata Kontrec, pa prinaša pospešen ritem. Ta del zaznamuje izraz, ki ga je Kontrec definiral kot ECG (violinske pasaže, ritmična razgibanost in hitrejši tempo, trobila).

Skladba se je uvrstila na peto mesto. Takšna uvrstitev so dosegli po dvotirnem sistemu glasovanja, ki je bil leta 2009 novost. Takrat so namreč uveljavili nov pravilnik o izboru, katerega 14. člen je določal, da o zmagovalcu odločajo glasovi publike in žirije.[13] Langa in Manca Špik sta se uvrstili neposredno v finale na podlagi povabila avtorju pesmi. V finalu so dobili veliko večino, 22.294 telefonskih glasov (za primerjavo: drugouvrščena skupina je prejela 8.411 glasov), s čimer so osvojili dvanajst točk publike. Žirija pa jim ni dodelila točk, zato se je na koncu skupina uvrstila na peto mesto (prvouvrščena skupina je dobila 19 točk).[14] V pravilniku za Emo 2009 je glede načina ocenjevanja moč razbrati, da strokovna žirija odloča na podlagi štirih glasbenih meril, ki jih pravilnik ne opredeljuje natančneje (Pravilnik 2008). To nakazuje, da je od članov žirije pričakovano, da imajo znanja in izkušnje za ocenjevanje umetniškega, estetskega, produkcijskega in kakovostnega vidika tekmovalnih pesmi (Pravilnik 2008).

Rezultat ocenjevanja je sledil sistemu glasovanja, a je bilo opazno razhajanje med glasovanjem publike in strokovne žirije. Z današnjega vidika lahko domnevamo,[15] da je to razhajanje sprožilo ugibanja in dvome o transparentnosti postopkov ocenjevanja strokovne žirije, predvsem z vidika morebitnih predsodkov komisije, povezanih etnično pripadnostjo članov skupine Langa.[16] To vprašanje je leta 2023 načel moj sogovornik, sicer slovenski glasbeni urednik, ko

11 Pesem je nastala ob sodelovanju slovenskih in romskih ustvarjalk in ustvarjalcev. Vlašiča sta povabila brata Kontrec in Manco Špik. Matjaž Vlašič je, tudi po besedah Miša Kontreca, izrazito podpiral nastop romskih glasbenikov, pri ustvarjanju je tudi upošteval glasbeni slog Lange. Skratka, sodelovanje Lange s slovensko avtorsko ekipo pri sami produkciji skladbe je bilo vključujoče in nikakor ne diskriminirajoče.

12 Manca Špik je prepoznavna slovenska glasbenica, ki se je kot pevka uveljavila na različnih slovenskih festivalih, večkrat je nastopila tudi na Emi. Pri tem nastopu je bila enakovredna vokalistka in je prispevala k celostni glasbeni in vizualni izvedbi pesmi.

13 Poleg tega je pravilnik določal, da lahko sodeluje do šest povabljenih izvajalcev, ki se uvrstijo neposredno v finale. Z razpisom je žirija izbrala še 14 pesmi, ki so se pomerile v polfinalu. V polfinalu sta pesmi ocenili publika s telefonskim glasovanjem in žirija, v finale pa se jih je uvrstilo osem z najvišjim seštevkom točk publike in žirije.

14 Langa je na Emi sodelovala tudi leta 2010, takrat preko razpisa in na predizboru skupaj s trinajstimi drugimi izvajalci. Končno uvrstitev pesmi in tudi zmagovalca na Emi so določili le telefonski glasovi. Langa se je s svojo skladbo Roko mi daj (avtorja glasbe Miha Hercog in Mišo Kontrec, avtorica besedila Saša Lendero) uvrstila v finale, dobila 3.462 glasov in zasedla tretje mesto.

15 Ker se je raziskava začela leta 2023, zelo težko presojam o morebitnih govoricah iz leta 2009. Na nastop Lange na Emi 2009 so me opozorili sogovorniki dobrih 14 let pozneje.

16 Pozneje so se pojavila tudi vprašanja o transparentnosti samega postopka izbora, saj se je z njim ukvarjala tudi KPK, ki je zaznala korupcijska tveganja in izdala priporočila za izboljšanje transparentnosti (Komisija za preprečevanje korupcije 2024).

je dejal: »*Langa so tudi precej daleč prišli* [na Emi, op. a]*, a so potem ugotovili, da jim bo pa veliki cilj* [zmaga na Emi, op. a] *vedno ušel [...] točno zato, ker so Romi*« (I5 2023). Konkretnih dokazov o namerni diskriminaciji ni bilo, in tudi glasbeniki skupine Langa niso neposredno omenjali diskriminacije, a so pomenljivi njihovi glasbeni odzivi (te obravnavam v nadaljevanju).

Neposredno po razglasitvi rezultatov je Jože Kontrec afektirano reagiral nanje.[17] Po končanem uradnem delu Eme 2009 je namreč na hodniku studia Televizije Slovenija glasno protestiral, pri čemer je izrazil dvom o pravičnosti in transparentnosti procesa z glasnimi kritikami. Med drugim je dejal: »Niste vi Slovenci krivi! Na RTV so krivi«, »Naj se vidi, kaj je goljufija«, ter s kletvico »Jebem vam sunac« – z uporabo jezikovne mešanice slovenščine, hrvaščine in prekmurskega narečja – izrazil tudi jezo in razočaranje. Nekdo od mimoidočih ga je posnel in posnetek objavil, kar je imelo velik odmev na spletu (Veceronline 2009).

Zaradi nastopa, predvsem pa same reakcije glasbenika je nastop na Emi postal del širših razprav. V teh so spletni komentatorji poudarjali zlasti romsko identiteto nastopajočih, pri čemer je Manca Špik ostala prezrta. Romsko identiteto glasbenikov so izpostavljali kot ključno in problematično (»cigani primitivni«; 24ur 2009). Romska opaznost se je kaznovala (Jezernik 2006: 14). Prav tako je bilo jasno zaznati razmerje moči med Romi in segmentom publike, ki je v komentarjih komentirala tako nastop kot reakcije po Emi, ob tem pa zelo transparentno izkazala nestrpnost. Čeprav je bilo na spletu zaznati tudi nekaj pozitivnih komentarjev, so se ti nanašali predvsem na izvedbo pesmi in glasbene sposobnosti skupine Langa, medtem ko je bila večina negativnih in rasističnih komentarjev usmerjenih v romsko skupnost kot celoto. Lango so v tem smislu reducirali na predstavnike marginalizirane skupnosti, njihovega člana Jožeta pa na stereotipnega predstavnika skupnosti.

Sporočila so bila pogosto prikrito rasistična in najpogosteje izključevalna: »Skupina Langa ne sodi na Evrosong. Njihova pesem bi bila dobrodošla za kakšen romski festival« (24ur 2009). Nekaj je bilo tudi odkrito rasističnih komentarjev, zlasti ob protestiranju Jožeta Kontreca. Takole so se glasili nekateri izmed njih:

> ma djjj primitivni [...] lahku se je pol naučit 3min kulturnega govora..primitivno dretje po Emi je pa pokazalo resnico..cigani primitivni... (24ur 2009)

> langa- probajte v bosni ali romuniji!!! kako nas bi lahko zastopal nekdo ki še govort slovensko ne zna! (Rejec 2009)

> Sicer je pa pač tako, da so cigani milorečeno vročekrvni in ni čudno, da se jih civili rajši ognemo, ker nikoli ne vemo, ali bomo imeli opravka s civiliziranim, ali pa neciviliziranim ciganom. Drugače menim, da je njihova skladba bila kar ok, najboljša pa nikakor ne, spada v rubriko že prevečkrat slišano. (Rejec 2009)

Diskurz portretiranja romskih glasbenikov skozi perspektivo nebrzdanih čustev ni ostal le pri anonimnih spletnih uporabnikih, temveč se je pokazal tudi pri nekaterih medijih. Tako lahko beremo, da je »pevec skupine Langa, znorel in izrekel nekaj hudih besed« (Govori.se 2009) ali da so »Jožetu Kontrecu [...] po končanem izboru popustili živci« (Rejec 2009). Pri teh komentarjih oziroma člankih se avtorji usmerjajo predvsem na verbalni dogodek v zaodrju, nekoliko manj pa je komentarjev samega nastopa. To je nemara pričakovano, saj je reakcija Jožeta Kontreca omogočila izpostavljanje stereotipne »neprilagojenosti« ali »vedenjske deviantnosti« Romov – oziroma, z drugimi besedami, aktualizacijo logike drugačenja (Jezernik 2006; Mlakar 2019). Romi so tudi sicer pogosto pozicionirani kot ključni Drugi, ki sta jim očitani neciviliziranost in nezmožnost prilagajanja normativni večini (Repič 2006; Marković 2015; Mlakar 2019), nastop na Emi in predvsem reakcija glasbenika pa sta za komentatorje to le potrdila. V luči tega so neuspeh romske skupine – kljub sodelovanju s neromsko pevko in razširjenem stereotipu o nadpovprečnih glasbenih sposobnostih Romov – mnogi dojeli kot pravilno odločitev.

Glasbeni odziv na stereotipe: Parodija, kreativnost in vračanje h »glasbenim mešanicam«

Reakcija javnosti je nedvomno tudi člane skupine spodbudila k temu, da so se bolj aktivno soočili s stereotipizacijo in bolj jasno tematizirali lastno identiteto. Čeprav sami niso eksplicitno politično zastopali romske skupnosti, so v svoje nastope vendarle vključili segment popularne ECG, bili so pa tudi edina javno deklarirana romska skupina, ki je nastopala na Emi. Po afektivni reakciji Jožeta Kontreca je Langa objavila tudi uradno opravičilo.

> Ob dejstvu, da smo občinstvo popolnoma prepričali, komisije pa nikakor ne, smo se počutili nemočne. Od tu izvira tudi neprimerna reakcija, ki je včeraj prišla v javnost. Tistim, ki jih je sam dogodek osebno ali na kakšen drugačen način prizadel, se opravičujemo. Resnično nismo želeli škodovati nikomur, ampak čustveno stanje, v katerem se znajde izvajalec v takšnem trenutku, je nepredvidljivo. (Rejec 2009)

Besedilo opravičila izpostavlja afektivno reakcijo kot deviantno obliko vedenja, skladno s stereotipno podobo, ter posredno apelira, naj večina v tem primeru takšno vedenje tolerira (Jezernik 2006; Mlakar 2019).

Vendar je opravičilu sledila tudi drugačna, glasbeno bolj kreativna ter nekoliko humorna, nemara celo politična oblika soočanja s stereotipizacijo. Ob tem je Mišo Kontrec

17 Leta 2024 je Mišo Kontrec slabo uvrstitev na Emi komentiral z besedami, da so »ljudje [...] govorili, da ›gotovo vas niso [izbrali] zaradi tega, ker ste Romi‹«, sam pa da »z RTV tega podatka [o etnični diskriminaciji, op. a.] nikoli nisem dobil ali slišal«. Ta misel, izražena s časovne distance, odraža sprijaznjenje z rezultatom.

tudi sam izpostavil, da se sicer ni strinjal z reakcijo brata, a je bil tudi sam prepričan, da se jim je na izboru zgodila krivica. Zato je napisal skladbo Sunac, ki na humoren način in ščepcem samoironije obravnava občutke izključenosti, zlasti pa izpostavlja diskriminacijo Romov nasploh. Besedilo vključuje tudi komentarje, ki so bili izrečeni po Emi:

(uvod, govorjeno besedilo)

To je tu red? Nah-ah. Je to tu red? Ne.

Jebem[18] vam sunac!

Sunac!

(prva kitica)

Samo neka se vse blešči, mi smo vaši romski Cigani,

zastopat gremo našo lepo vas, bomo vsemu svetu v okras.

Znamo tudi kdaj pošten zaklet (Sunac),

a v muziki, se ve, imamo red ...

(uvod, govorjeno besedilo)

Je to tu red ...

(refren)

Hej Slovenija, od Istre, Celovca,

Trsta, Lentija, z Lango pleše vas.

Evrovizija ni naša vizija,

mogoče Indija za Lango bi še bila.

(druga kitica)

Na porokah in v britofih, proslavah in v halah Tivoli,

po radiu in televiziji, samo ne na Evroviziji ...

Langa svira vse, kar si želiš.

Mi za vsako srce smo obliž.

(refren)

Hej Slovenija,...

Pesem je zasnovana v smislu parodije, s sarkastičnimi sporočili, ki hudomušno izpostavljajo stereotipe o Romih. Kot pravi Mišo Kontrec, »*v to glasbo sem dal sebe. Tega Mišo Kontreca, kar želi delati. Ker znam biti v takšnih stvareh odštekan*« (Kontrec 2024). To »odštekanost«, igro s stereotipi, je moč interpretirati kot eno od psiholoških strategij spoprijemanja z negativnimi stereotipi (Lazarus in Folkman 1984).

Če pesem pogledamo iz glasbene perspektive, ima domiselne glasbene rešitve, ki podpirajo parodični značaj pesmi. V uvodu slišimo ansambel (harmonika, kitara, mali boben, tuba in trobenta), ki igra slovensko narodnozabavno glasbo, glasbeniki so oblečeni v kostume, kakršni se uporabljajo pri izvajanju tovrstne glasbe. Po uvodu glasba modulira v molovsko lestvico, ki po mnenju romskih glasbenic in glasbenikov asociira na romsko glasbo Prekmurja. Večina pesmi se nadaljuje v stilu ECG (Trajektnalinija 2009), a slišni so tudi drugi slogovni elementi (trobila na način balkanske romske glasbe ali z elementi narodnozabavne glasbe), kar je z glasbenega vidika kreativen in inovativen pristop združitve izrazov. Del te glasbene parodije je tudi glasbeni vložek (evrovizijski avizo), ki asociira na institucijo Evrovizije, in sicer ob omembi besed »Evrovizija ni naša vizija«.

Besedilo se poigrava z določenimi pojmi in stereotipi. Izraz »romski Cigani« obravnava paradoks politične korektnosti, pri kateri naj bi izraz »Romi« izbrisal diskriminacijo, a pravzaprav omogoča njene bolj subtilne oblike. Ob tem v romsko identiteto glasbeniki namenoma vključujejo tudi prekmursko identiteto. Zastopanje vasi namesto države usmerja poglede v vas Puščo (Püšča), primer romskega naselja, ki se navaja kot zgodba o uspešni integraciji Romov v večinsko družbo (Janko Spreizer 1999) in v tem smislu velja za zgled. S tem se tudi sami glasbeniki pozicionirajo v kategorijo »neproblematičnih« Romov, kar je v javnosti pogosta oznaka zlasti za Rome na Prekmurju.

Prav tako je Prekmurje pogosto prepoznano kot vključujoča, multikulturna regija. V tem smislu poudarjanje prekmurske identitete govori tudi o nesorazmerju med centrom (Ljubljano) in periferijo (Prekmurjem), kjer ne gre le za razmerje moči med Romi (kot slovenskimi državljani) in Neromi (kot etničnimi Slovenci), temveč tudi za prestolnico kot center moči, ki odriva regionalne identitete. Člani skupine se predstavljajo kot Romi, a tudi kot Prekmurci. Tako je Mišo Kontrec v pogovoru izpostavil, da se sam ne želi odreči delom svoje identitete, ki so tudi močno regionalne: »*Zase lahko rečem, da sem patriot, kar se tiče Prekmurja, zelo rad imam Prekmurje in naše narečje [...]. Te naše prekmurske [pesmi] se ne predvajajo*« (Horvat 2025).

Besedilo pesmi nakazuje, da je Langa morda priljubljena med (vsemi) Slovenci, kar nakazujejo tudi glasovi publike na Emi, vendar le v situacijah, ko ne gre za reprezentiranje nacije, torej ne tam, kjer bi lahko zastopala Slovenijo in (etnične) Slovence: »Evrovizija ni naša vizija«, Romi torej niso del evropskega radiotelevizijskega prostora. Tako naj bi se Romi izključevali iz evropske skupnosti oz. »trdnjave Evropa« (Schlenker 2015) in hkrati iz bele, »evropske« identitete, besedilo pa izpostavlja tudi protimigracijske populistične izjave, ki nebelce, tudi Rome, simbolno pošiljajo v domnevno izvorno domovino »Indijo« (»mogoče Indija, za Lango prav bi bila«).

Ob vsem tem je Ema, skupaj s spremembami trendov, spodbudila tudi premislek bratov Kontrec o nadaljnji karierni poti. Premislila sta tudi specifični glasbeni žanr, ki je za skupino pomenil izrazito popularizacijo. Kot je izpostavil Mišo, je prav ECG glasbenikom odprla veliko priložnosti in omogočila finančno stabilnost: »*Živel [si] kot direktor v dobrem primeru*« (Kontrec 2024). Toda danes vidi, da v tem žanru ni prihodnosti, saj se »*etno glasba*

18 Na posnetku je kletvica zvočno zakrita s signalom.

premalo vrti na radijih [...]« (Kontrec 2024), sam pa v njej ne najde ustreznega čustvenega izraza ali tehničnega izziva. Zato išče nove glasbene poti:

> *Mi je pa všeč glasba – močna, z emocijami in občutkom – pa ne, da bi ga posnemal, mi je všeč Magnificov slog. Ta Balkan, pop, malo ima mešanico* […] *vsega živega. Klasična ciganska glasba* [...] *mi ne daje posebne energije, ker to, kar vidim [v njej] je samo, ali da se gremo tempo ali pa zlivanja čustev. To pa je vse. A kar rabim, samo ne, da je to razmetano, da vse povprek nekaj ropota, temveč da je obarvano*. (Kontrec 2024)

Sam vidi romsko glasbo predvsem v drugih prostorih, in ne na velikih glasbenih odrih:

> *To glasbo vidim v neki majhni kavarni, kjer se postaviš v kot, na majhen oder. Violina, harmonika in kitara. Na ta način, tako vidim, da igraš klasično ciganso glasbo. Na velikem odru pa vidim vsaj 15 glasbenikov in da imaš širok aranžma ter narediš tako, kot začutiš in si želiš.* (Kontrec 2024)

V različnih fazah ustvarjanja je bil Kontrec v situacijah, da je moral pretehtati med tem, kar so od njega pričakovali uredniki in založbe, ter lastnimi željami in glasbenimi okusi. Kot pravi, že leta pošilja pesmi na Slovensko popevko in na Melodije morja in sonca: »*Moraš res imeti nekoga v ozadju, da te porine. Tega pa nočem*« (Kontrec 2024). Glasbene mešanice ali žanrska prilagajanja vidi kot možnost za uveljavitev na nacionalni glasbeni sceni. Tako je denimo v pogovoru pojasnil, da med drugim igra tudi narodnozabavno glasbo in da je nastopil v televizijski oddaji Slovenski pozdrav. Pesem Bejla rouža, ki jo je zapel in zaigral na oddaji, je bila tudi zanimiva fuzija med prekmursko glasbo ter narodnozabavno glasbo, v kateri se lahko slišijo elementi različnih žanrov, a še vedno zveni kot celota (V petek zvečer 2019). Kljub uspehom ga na televizijo ne vabijo pogosto:

> *Nekoč sem [...] nekoga vprašal [...]: ›Ali me ne vabite zaradi tega, ker sem Rom? Sem romske krvi, mi na čelu piše ali česa se sramujete, v čem je problem? Enkrat se izjasnite.‹ Ne rabim medijskega buma, zlagal bi pa se, da si ne bi kdaj želel kakšnega javnega nastopa na televiziji. Zakaj pa ne, saj sem glasbenik, sem iz Slovenije. [...] Imeli smo krasno oddajo V petek zvečer, ki je bila zame res na nivoju; video, zvočno, vse. Kolikokrat sem poklical, mi je človek obljubil, pa sem si potem rekel, da ga ne bom več klical, in sem mu poslal sporočilo, a nič od nič. Se sprašuješ in potem vidiš ene in iste, ki so po trikrat, štirikrat v oddaji. V čem je fora? Potem mi vsaj povej: ›Slab glasbenik si, slab pevec si. Ti sem ne spadaš.‹ [...] Občasno te zagrabi žalost, ker ne veš, kako naj si to razložiš. Ne bi bil rad krivičen do koga, pa koga obsojal in rekel, da je to tako. A pride trenutek, ko pomisliš na to, kaj pa, če je krivo moje poreklo.* (Kontrec 2024)

Če sledimo Du Boisu, ki je uvedel pojem dvojne zavesti, lahko v izjavah sogovornika vidimo, da se izkušnje manjšine filtrirajo skozi oči rasistične družbe, zaradi česar se člani manjšine (Romi) nenehno merijo po standardih prevladujoče družbe (Gilroy 1993). Tudi omenjena teorija dvojne vezi v psihologiji (Bateson 2000) situacijo, ki jo opisuje glasbenik, pojasnjuje tako, da lahko romski glasbenik sprejema nasprotujoči si sporočili, torej da spada v slovensko nacionalno skupnost, a je obenem iz nje tudi izključen (glej Medica in Mandarić 2019). Oziroma drugače rečeno, da ima občutek, da v očeh Neromov njegova romska identiteta prevladuje nad njegovo identiteto glasbenika. V tem smislu se tudi gibanje med različnimi žanri ne kaže le kot poskus uveljavitve na trgu, ampak tudi kot poskus bega pred negativnimi stereotipi, stigmo in identitetno določitvijo s strani Prvega.

Sklep

Delovanje skupine Langa pokaže, da glasbenih praks romskih glasbenikov ni mogoče razumeti zgolj skozi vprašanja tradicije, ohranjanja »avtentične« romske glasbe ali prilagajanja glasbenemu trgu. Glasbena pot Lange razkriva situacijsko oblikovanje glasbene identitete, ki se vzpostavlja v razmerju med ustvarjalnimi ambicijami glasbenikov, pričakovanji publike, zahtevami glasbenega trga ter družbenimi predstavami o romskosti. Langa je svojo prepoznavnost zgradila na prepletanju različnih glasbenih slogov: etno ciganske glasbe, popularne glasbe ter vplivov prekmurske, balkanske romske in mestoma tudi narodnozabavne glasbe. Skupine zato ni mogoče razumeti zgolj kot preprostega odseva neke stabilne romske glasbene tradicije – njihova glasba odraža njihov soodnos z družbo, a ravno tako tudi njihov samorefleksivni položaj.

Muziciranje s slogovno fuzijo je bilo tudi karierno uspešno, saj je skupina v določenem obdobju dosegla veliko prepoznavnost in priljubljenost pri koncertni publiki. Toda ta uspeh ni odpravil izpostavljenosti stereotipiziranju in drugačenju. Prav nasprotno, v določenih situacijah se je pokazalo, da romska identiteta glasbenikov, vsaj občasno sprejeta kot privlačna glasbena »posebnost« ali kot odrska »energija«, ostaja izven ustrezne nacionalne popularnoglasbene reprezentacije, ravnanje glasbenikov pa vselej presojano skladno z ustaljenimi stereotipi o Romih. To se je posebej izrazito pokazalo pri nastopu Lange na Emi leta 2009. Skupina je skupaj z Manco Špik prejela največ glasov publike, vendar zaradi glasovanja žirije ni bila izbrana za predstavnico Slovenije na Evroviziji. Sam rezultat še ne omogoča enoznačnega sklepa o diskriminaciji, saj je bil povezan tudi s pravilnikom glasovanja in z razmerjem med glasovi publike in žirije. Vendar pa je dogajanje po Emi pokazalo, da so se v javnem prostoru hitro vzpostavile interpretacije, ki so nastopajoče opredeljevale predvsem skozi njihovo romsko identiteto. Odziv Jožeta Kontreca ob razglasitvi rezultatov je bil deležen precejšnje pozornosti, pri čemer pogosto ni bil razumljen kot odziv razočaranega in nemara oškodovanega glasbenika, temveč kot dokaz

domnevnih značilnosti Romov nasploh. V tem smislu je bil glasbenik postavljen v položaj, v katerem je kot utelešenje Drugega moral nositi »pomen« širše skupnosti.
Spletni komentarji in nekateri medijski zapisi so reakcijo glasbenika hitro vključili v že obstoječe stereotipe o Romih kot neprilagojenih in necivilizirani. Takšni odzivi so pomembni, ker pokažejo, da se drugačenje ne pojavlja le v neposrednih izključitvah, temveč tudi v načinu interpretiranja vedenja, nastopanja in čustev romskih glasbenikov. Langa je bila v tem kontekstu reducirana na romsko skupino, Jože Kontrec pa na reprezentanta »neprilagojene in necivilizirane« romske skupnosti. S tem so se zabrisali in družbeno legitimirali (morebitna) diskriminacija na tekmovanju, njihov profesionalni nastop, pa tudi dolgotrajno glasbeno delo skupine.
Glasbeniki Lange so se na takšno stereotipizacijo odzvali predvsem z glasbeno ustvarjalnostjo. Pesem Sunac je v tem smislu mogoče razumeti kot glasbeni odgovor na dogajanje po Emi, kot posredno politično izjavo. Skladba uporablja humor, samoironijo in parodijo, hkrati pa jasno tematizira stereotipe o Romih, izključevanje in občutek nepravičnosti. Pomembno je, da se pesem ne odpove glasbenemu kombiniranju, temveč ga še okrepi: združuje elemente ECG, balkanske romske glasbe, narodnozabavne glasbe in evrovizijskih zvočnih asociacij. Glasbeni odgovor Lange ni bil le nadaljevanje ustvarjalnega prepletanja različnih glasbenih in družbenih izrazov, ampak tudi upor proti eni sami glasbeno-identitetni poziciji, ki jo normativna večina, mestoma pa tudi romski glasbeniki sami pričakujejo.
Pesem Sunac je zato izraz strategije spoprijemanja z drugačenjem prek umetniškega ustvarjanja. Glasbeniki v njej prevzamejo nekatere stereotipne oznake in jih z glasbeno parodijo obrnejo proti samemu procesu stereotipiziranja. S tem ne potrjujejo stereotipov, temveč jih naredijo vidne. Čeprav Langa ni nastopala kot izrazito družbenopolitično angažirana skupina, je skladba vendarle kritičen komentar o položaju romskih glasbenikov v slovenski družbi. Kritika je subtilna, a dovolj jasna, saj pokaže, da je lahko romski glasbenik v Sloveniji priljubljen kot izvajalec, hkrati pa ostaja izpostavljen presojanju na osnovi etnične identitete in dvomu, da lahko nastopa tudi kot predstavnik širšega nacionalnega prostora.
Kontrečevo poznejšo glasbeno pot je zaznamovalo prehajanje med identitetami oziroma zavračanje enoznačne opredelitve. Glasbenik se identificira kot Rom, kot Slovenec, kot Prekmurec in kot profesionalni glasbenik, vendar se ob tem srečuje z občutkom, da ga medijski in festivalski prostor ne sprejemata vedno kot enakovrednega ustvarjalca. Po eni strani je glasbenik del slovenskega glasbenega prostora, saj ustvarja v Sloveniji, nastopa za slovensko publiko in je prispeval k žanrskemu razvoju slovenske popularne glasbe. Po drugi strani pa ima občutek, da mora svojo pripadnost temu prostoru vedno znova dokazovati oziroma da je njegova romska identiteta lahko razlog za prezrtost. Prav ta napetost je ključna za razumevanje položaja romskih glasbenikov: ne gre le za vprašanje, ali so vključeni ali izključeni, temveč za vprašanje, pod katerimi pogoji so lahko vključeni in kako se njihova vključenost oblikuje na osnovi ustaljenih predstav o romskosti.
Primer skupine Langa tako pokaže, da slovenski glasbeni prostor ni nevtralen prostor, v katerem bi bile glasbene odločitve presojane zgolj kot estetske ali profesionalne. V njem se prepletajo tržni interesi, medijska vidnost, regionalna pripadnost, etnične hierarhije in nacionalna reprezentacija. Langa je lahko dosegla velik uspeh kot romska skupina, vendar je prav ta romska označenost hkrati določala tudi način, na katerega je bila sprejeta, komentirana in včasih problematizirana. Zato njen primer ni pomemben le za razumevanje ene izmed glasbenih skupin, temveč tudi za razumevanje širših mehanizmov, skozi katere se v Sloveniji oblikuje položaj romskih glasbenikov.

Zahvala

Članek je nastal v sklopu projekta Romski glasbeniki v Sloveniji: družbeni položaj, kulturne prakse, interakcije (ARIS J6-50204), avtorica pa je del raziskave opravila tudi med letoma 2024 in 2025 med študijskim bivanjem na Inštitutu za glasbeno raziskovanje Univerze v Würzburgu v sklopu podoktorske raziskave, ki jo je podprla Fundacija Humboldt.

Literatura in viri

24UR: Pritožba Lange? 24ur: Domača scena, 5. februar 2009; https://www.24ur.com/ekskluziv/domaca-scena/pritozba-lange.html, 9. 5. 2026.

BARTH, Fredrik (ur.): *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Long Grove: Waveland Press, 1998.

BATESON, Gregory: *Steps to an Ecology of Mind*: *Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution, and Epistemology.* Chicago: University of Chicago Press, 2000.

BAUMAN, Gerd: *The Multicultural Riddle: Rethinking National, Ethnic, and Religious Identities.* London: Routledge, 1999.

COATES, Rodney D.: I Don't Sing, I Don't Dance, and I Don't Play Basketball!: Is Sociology Declining in Significance, or Has It Just Returned to Business as Usual? *Critical Sociology* 28, 2002, 255–70.

COATES, Rodney D.: Covert Racism in the USA and Globally. *Sociology Compass* 2/1, 2008, 208–231. DOI: 10.1111/j.1751-9020.2007.00057

GILROY, Paul: *The Black Atlantic: Modernity and Double Consciousness*. London in New York: Verso, 1993.

GOVORI.SE: Langa: Omilili izjave po Emi. Metropolitan, 5. februar 2009; https://govorise.metropolitan.si/video/joze-iz-skupine-langa-omilil-svoje-nedavno-izrcene-izjave-po-emi/, 30. 6. 2026.

HALL, Stuart (ur.): *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London idr.: Sage, 1997.

HOOKS, belle: *Black Looks: Race and Representation*. New York: Routledge, 1992.

HORVAT, Sandi: *Zakaj je število romskih glasbenih zasedb upadlo in zakaj se mladi ne odločajo za ustvarjanje v romskem jeziku?* V: Naše poti. Podkast, 20. 1. 2025; https://prvi.rtvslo.si/podkast/nase-poti/9172690/175102889, 10. 5. 2026.

HORVAT–MUC, Jožek: *Romski muzikanti v Prekmurju.* Murska Sobota: Inštitut za romološke študije, izobraževanje in kulturo, 2024.

JANKO SPREIZER, Alenka: Etnografski pristop k raziskovanju pismenosti: Primer etnografije pismenosti v izbranem romskem naselju. *Andragoška spoznanja* 5/1, 1999, 27–43.

JANKO SPREIZER, Alenka: Romi od diskriminacije k sožitju?: Reprezentacije romske kulture in dediščine ter prezrti ali utišani spomini. V: Saša Poljak Istenič, Mateja Habinc in Katja Hrobat Virloget (ur.), *Nemi spomini: Manjšine med obrobjem in ospredjem*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 2017, 34–55.

JEZERNIK, Božidar: »Zakaj pri nas žive Cigani in ne Romi.« V: Božidar Jezernik (ur.), *»Zakaj pri nas žive Cigani in ne Romi«: Narativne podobe Ciganov/Romov*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, 2006, 7–32.

JUVANČIČ, Katarina: Emancipacija sodobne etno glasbe slovenskih Romov. *Muska,* 11/12, 2005, b. n. s.; https://novamuska.org/arhiv/single.php?def=clanek&let=2005&rev=11/12&pid=1615, 1. 6. 2026.

KOMISIJA ZA PREPREČEVANJE KORUPCIJE: Priporočila. KPK RS, 13. junij 2024; https://www.kpk-rs.si/storage/uploads/7ad74d96-b9b1-44ad-a4cb-ed9ee14ac9be/Priporocilo_oz._pobuda_Evrovizija_2024.pdf, 10. 5. 2026.

KONTREC, Mišo, intervju, Grosuplje, 22. 3. 2024.

KONTREC, Mišo, I5, intervju, Ljubljana, 23. 11. 2023.

KONTREC, Mišo, intervju, Ljubljana, 16. 4. 2025.

KUZMIČ, Franc: Pušča – romsko naselje nekoč in danes. Pomurski muzej, b. n. l.; https://pomurski-muzej.si/pages/posts/pua-romsko-naselje-neko-in-danes-153.php, 14. 3. 2026.

LAZARUS, Richard S. in Susan Folkman: *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer Publishing Company, 1984.

MARKOVIĆ, Alexander: "So That We Look More Gypsy": Strategic Performances and Ambivalent Discourses of Romani Brass for the World Music Scene. *Ethnomusicology Forum* 24/2, 2015, 260–285. DOI: 10.1080/17411912.2015.1048266

MATOZ, Zdenko: Romski Cigani pojejo za nas. Delo, 8. januar 2010; https://old.delo.si/kultura/romski-cigani-pojejo-za-nas.html, 10. 5. 2026.

MCINTOSH, Peggy: *White Privilege: Unpacking the Invisible Knapsack*. Wellesley: Wellesley College Center for Research on Women, 1988.

MEDICA, Karmen: Identitete in identifikacije: Od socialnega priznanja do socialne pripadnosti. *Monitor ISH* 11/2, 2009, 7–18.

MEDICA, Karmen in Ivana Mandarić: Dvojna vez – komunikacijska integracija priseljencev v Sloveniji. *Monitor ISH* 21/1, 2019, 131–144.

MLAKAR, Anja: *Skrivnostni tujec in demonski sovražnik: Drugi in drugost v slovenski slovstveni folklori.* Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2019. DOI: 10.3986/9789610501695

PETTAN, Svanibor: *Roma muzsikusok Koszovóban: Kölcsönhatás és kreativitás/ Rom musicians in Kosovo: Interaction and Creativity*. Budimpešta: Magyar tudományos akadémia Zenetudományi intézet/ Institut for musicology of the Hungarian academy for sciences, 2002.

PRAVILNIK: Pravilnik izbiranja skladb za sodelovanje na izborih predstavnika/-ce/-ov RTV Slovenija na 54. tekmovanju za Pesem Evrovizije 2009, EMA 2009 in načina glasovanja na izborih predstavnika/-ce/-ov RTV Slovenija na 54. tekmovanju za Pesem Evrovizije 2009, EMA 2009. Radiotelevizija Slovenija, 2008; https://www.rtvslo.si/files/razpisi_natecaji/2008/ema_2009_-_pravilnik.pdf, 30. 6. 2026.

REJEC, Jure: Langa se opravičuje za incident. Multimedijski center RTV Slovenija, 4. februar 2009; https://www.rtvslo.si/zabava-in-slog/popkultura/druzabno/langa-se-opravicuje-za-incident/197656, 10. 1. 2026.

REPIČ, Jaka: Medkulturni dialog med Romi in civili kot strategija izključevanja. V: Božidar Jezernik (ur.), *»Zakaj pri nas žive Cigani in ne Romi«: Narativne podobe Ciganov/Romov.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, 2006, 197–210.

SCHLENKER, Andrea: Fortress Europe. V: Anthony D. Smith idr. (ur.), *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Race, Ethnicity, and Nationalism*. Chichester: J. Wiley & Sons, 2015, 1–3. DOI: 10.1002/9781118663202

SILVERMAN, Carol: Global Balkan Gypsy Music. V: Simone Krüger in Ruxanda Trandafoiu (ur.), *The Globalization of Musics in Transit: Music Migration and Tourism.* New York: Routledge, 2014, 185–208.

SILVERMAN, Carol: DJs and the Production of 'Gypsy' Music: 'Balkan Beats' as Contested Commodity. *Western Folklore* 74/1, 2015, 5–29.

STATISTIČNI URAD REPUBLIKE SLOVENIJE: Prebivalstvo po spolu in po starosti, občine in naselja, Slovenija, letno. SiStat, b. n. l.; https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/05C5003S.px/table/tableViewLayout2, 10. 5. 2026.

TRAJEKTNALINIJA: Langa – Sunac (official music video). YouTube, 18. junij 2009; https://www.youtube.com/watch?v=VAONdLw8-LA&list=RDVAONdLw8-LA&start_radio=1, 11. 6. 2026.

UAUM: Skupina Langa & Manca Špik - Zaigraj Muzikant. YouTube, 10. junij 2014; https://www.youtube.com/watch?v=ilOX9voFF9g&list=RDilOX9voFF9g&start_radio=1, 2. 6. 2026.

VECERONLINE: Škandal na EMI: »Naj se vidi kaj je to goljufija!«. YouTube, 24. julij 2009; https://www.youtube.com/watch?v=ZmR-4pv4RIM, 2. 6. 2026.

V PETEK ZVEČER: Mišo in Dominik Kontrec – Bejla rouža (Slovenski pozdrav, 25. 10. 2019). YouTube. 25. oktober 2019; https://www.youtube.com/watch?v=hB6Ug0h1eDU&list=RDhB6Ug0h1eDU&start_radio=1, 11. 6. 2026.

"I am a musician, I am from Slovenia": Non/Acceptance of the Romani Music Group Langa into the Slovenian National Music Space

This article frames the stylistic crossovers of the Romani ethno-band Langa and its principal musician, Mišo Kontrec, within the context of perception of the musicians' Romani identity by the Slovenian audience at large. It is a case study of the participation of the band in Slovenia's Eurovision Song Contest selection (EMA) in 2009, and the connected events. The research offers insight into how Romani musicians experience their Roma identity being perceived by the non-Romani audience. The "Romaniness" of their identity is occasionally seen as an appealing musical "distinctiveness", but it can also leave them outside the relevant national popular music discourse.

Part of the fieldwork is based on analysing the videos of the EMA contest as well as accessing archival materials (old online posts, interviews, columns, and also users' comments attached to these posts) and listening to the albums and songs of the band Langa, while an in-depth interview is conducted with leading musician Mišo Kontrec. His account of events is crucial in approaching the research issue, which considers the musician's personal experience and the interpretation of the events from the perspective of a member of a minority whose experience is shaped by discrimination.

The research argues that the band's ability for musical stylistic fusion proved successful, particularly among concert audiences, but this success did not eliminate their exposure to stereotyping and othering, particularly during Langa's performance at the EMA and the public display of affective discontent (of one of the Romani musicians) with the unfavourable result of the competition. Consequently, the musicians' behaviour was scrutinised by the audience as maladjusted and uncivilized, in accordance with established stereotypes, while the band's musical contribution to the competition was diminished.

Musicians' response to such stereotyping came primarily through their musical creativity. Their proximate song "Sunac" can be also understood as an indirect political statement. The song employs parody and self-irony while addressing stereotypes about Roma, exclusion, and a sense of injustice. Stylistically, the song is based on musical fusion, which is also used to express a rebellion against the single musical identity stance expected by the normative majority.

Langa may have achieved great success as a Romani band, but it is precisely this Romani identity that also determined the way in which the band was received, discussed, and sometimes problematized. Therefore, their case is important not only for understanding a specific musical group, but also for unveiling the broader mechanisms through which the status of Romani musicians is shaped in Slovenia.